

POSUDEK OPONENTA DISERTAČNÍ PRÁCE

Jméno a příjmení doktoranda: **Mgr. Jaroslava VÍTOVÁ**
Studijní obor: Prevence, náprava a terapie zdravotní a sociální problematiky dětí, dospělých a seniorů
Oponent disertační práce: **prof. Ing. Libuša RADKOVÁ, PhD.**
Školitel disertační práce: doc. JUDr. PhDr. Jiří Bílý, CSc.
Název disertační práce: **Posuzování potřeb zájemců o pobytovou sociální službu pro seniory a naléhavosti jejich umístění**

Aktuálnost' zvolenej témy

Téma dizertačnej práce je aktuálna pre praktické účely. Na jej aktuálnosť ako témy pre výskum má oponentka rozporuplný pohľad a názor, ale tento názor nemusí byť jediný správny.

Stanovené ciele a hypotézy

Ciele sú stanovené metodicky správne. Keďže ide o kvalitatívny výskum, uchádzačka si nestanovuje hypotézy, ale výskumné otázky, ktoré sú podľa oponentky stanovené správne. K hypotézam sa dopracovala ako k výstupom kvalitatívneho výskumu na konci.

Metodika.

Uchádzačka využíva kvalitatívny prístup, ktorý má niektoré prvky kvantitatívne. Tento prístup považuje oponentka za vhodný, nakoľko umožňuje zachytiť celú šírku procesu posudzovania potrieb seniorov a naliehavosti ich umiestnenia v pobytovej sociálnej službe. Dizajn výskumu je zameraný na obsahovú analýzu, ďalej používa prípadovú štúdiu a kvalitatívnu expertnú evaluáciu. Ako spôsob výberu zvolila zámerný výber. Výskumný súbor tvorili všetci uchádzači o služby zámerne zvoleného zariadenia, spolu 293. Autorka sa usilovala ošetriť aj etické aspekty výskumu, ako to podrobne v práci uvádza, čo oceňujeme.

Spracovanie získaných dát, výsledky.

V súlade s použitými metódami výskumu uvádza autorka aj prislúchajúce výsledky, vždy podľa konkrétnej metódy. Spracováva písomné dokumenty - jednotlivé žiadosti o prijatie do zariadenia, na ktoré si stanovila konkrétne oblasti uvádzané na strane 80. Táto časť výsledkov

je spracovaná kvantitatívne do koláčových grafov. Ďalej analyzuje bodové hodnotenie, ktoré sa v praxi používa na určenie naliehavosti prijatia seniora do zariadenia.

V ďalšej časti výsledkov sa uchádzačka sústredila na nájdenie redukčného mechanizmu, ktorý by umožnil odfiltrovať najmenej naliehavé žiadosti od urgentných. V tejto časti používa prvostupňové kódovanie.

V tretej metóde výskumu spracovala uchádzačka prípadové štúdie ktoré zachytila na základe opakovaných sociálnych šetrení. Tu sa pri spracovaní opierala o ukotvenú teóriu podľa autorov Straus a Colbinova. Využíva metódu mentálnej mapy ako schémy použitia aplikovanej teórie. Ďalšie výsledky vychádzajú z metódy expertnej kvalitatívnej evaluácie.

Posúdenie záveru práce vrátane odporúčaní pre prax

V závere autorka sumarizuje výsledky a uvádza, akým spôsobom sa jej podarilo naplniť stanovené ciele. Konštatuje, že nie je možné stanoviť nemenný mechanický postup posudzovania žiadostí o prijatie seniorov do zariadenia, je potrebné uplatňovať individuálny prístup. Druhým cieľom bolo nájsť redukčný mechanizmus pri výbere naliehavých žiadostí, tento cieľ určitým spôsobom naplnila. Hlavne pri tomto bode sú podrobne rozpísané odporúčania pre prax, je popísaný redukčný mechanizmus, ktorý autorka na základe výsledkov výskumu navrhuje. Tieto výstupy oceňujeme. Zároveň oponentka oceňuje, ako si autorka poradila s aplikáciou jednotlivých postupov výskumu, ako ich uvádzajú konkrétni autori (ktoré v literatúre nie sú vždy zrozumiteľne popísané) – do svojho výskumu.

Práca s literatúrou

je formálne správna, autorka dodržiava normu. Jednako oponentku prekvapilo veľmi malé množstvo zahraničnej literatúry. Aj keď zvolená téma je dosť špecificky nastavená na podmienky a zákony Českej republiky, žiadalo by sa napríklad v úvodnej teórii porovnať ako sa s týmto problémom dokázali vyrovnáť v krajinách, kde sociálna práca má neprerušenu tradíciu.

Nové poznatky, ktoré boli dosiahnuté v dizertačnej práci

Výskum v tejto vybranej téme má praktickú aplikáciu hlavne v hľadaní postupu pri posudzovaní žiadostí, kde autorka na základe výsledkov konštatuje, že treba pristupovať k žiadostiam individuálne, nie mechanicky a tiež v tom, že sa jej podarilo objaviť a popísať redukčný mechanizmus pri určení naliehavosti žiadostí.

Pripomienky a otázky:

Zdalo by sa oponentke vhodné, keby autorka nejako rozviedla svoje konštatovanie, že v ČR neuspela snaha presadiť v majoritnej miere individuálnu domácu starostlivosť o seniora. Existujú príklady štátov, kde sa podarilo zaviesť individuálnu domácu starostlivosť v oveľa vyššej miere. Žiadalo by sa, keby autorka toto svoje konštatovanie rozanalyzovala a možno porovnala s krajinou, kde sa toto vo väčšej miere podarilo a prečo. Očakávala by som vyjadrenie autorky k tejto pripomienke pri obhajobe.

Záver

Predložená dizertačná práca spĺňa požiadavky, kladené na tento typ prác. Autorka prináša výsledky využiteľné pre prax a oponentka jednoznačne odporúča prácu k obhajobe.

Bratislava, 19.8.2016

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
Zdravotně sociální fakulta

Posudek oponenta disertační práce

Jméno a příjmení doktoranda:	Mgr. Jaroslava V í t o v á
Studijní obor:	Prevence, náprava a terapie zdravotní a sociální problematiky dětí, dospělých a seniorů
Oponent disertační práce:	doc. Ing. Ladislav P r ů š a , CSc.
Školitel disertační práce:	doc. JUDr. PhDr. Jiří B í l ý , CSc.
Název disertační práce:	Posuzování potřeb zájemců o pobytovou sociální službu pro seniory a naléhavosti jejich umístění

Aktuálnost zvoleného tématu

O stárnutí populace v naší zemi není pochyb. V odborném tisku je pozornost soustředěna především na problematiku hmotného zabezpečení ve stáří, problematice zajištění potřebných zdravotních a sociálních služeb je v tomto smyslu věnována pouze minimální pozornost. Pozornost potřebě zajištění těchto služeb není v delším časovém horizontu věnována ani ze strany jednotlivých měst a krajů, kapacity pobytových zařízení sociálních služeb se zvyšují v minimálním rozsahu, výrazně neroste ani počet osob, kterým jsou poskytovány potřebné služby v jejich přirozeném domácím prostředí. Tyto skutečnosti zvyšují nároky na poskytovatele především jednotlivých pobytových sociálních služeb, kteří jsou nuceni hledat nová kritéria pro posuzování naléhavosti potřeb zájemců o poskytování pobytových sociálních služeb. V tomto smyslu je proto předložená práce vysoce aktuální, neboť autorka na základě vlastních dlouholetých praktických poznatků předkládá konkrétní návrhy na hodnocení potřeby zájemců o pobytové sociální služby z hlediska naléhavosti jejich umístění.

Stanovené cíle a hypotézy

Při zpracování své práce si autorka vytkla dva hlavní cíle:

1. zhodnotit způsob určování naléhavosti přijetí zájemce o pobytovou sociální službu pro seniory

2. nalezení vhodného mechanismu hodnocení naléhavosti potřeb zájemců o pobytovou sociální službu

V tomto smyslu autorka vychází z vlastního modelu posuzování potřeb zájemců o pobytovou sociální službu, který zpracovala po přijetí zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a který byl v následujících letech aktualizován tak, aby reagoval na aktuální poznatky z praxe.

Tyto hlavní cíle autorka dále specifikovala prostřednictvím třech cílů dílčích, v jejichž rámci chtěla:

- posoudit potřeby seniorů před nástupem do pobytové sociální služby,
- zhodnotit metodický materiál "Jednání se zájemcem o službu" z hlediska posuzování potřeb seniorů ve vztahu k jejich aktuální situaci v době podání žádosti o poskytnutí pobytové sociální služby,
- zhodnotit "Model posuzování" potřeb zájemců o poskytnutí pobytové sociální služby z hlediska jeho využití při rozhodování o přijetí do pobytové sociální služby

Konstatuji, že tyto cíle se autorce podařilo naplnit.

V rámci realizovaného výzkumu autorka definovala dvě hypotézy:

1. Pobytová sociální služba znamená pro seniory zajištění jistoty a bezpečí.
2. Naléhavost umístění do pobytové sociální služby je přímo úměrná kvalitě života seniora.

Při hodnocení obou hypotéz z hlediska jejich pravdivosti autorka definuje rozhodující skutečnosti, které ovlivňují jak vnímání seniorů o pobytových sociálních službách, tak i sociálních pracovníků při jejich rozhodování o naléhavosti umístění seniora do zařízení pobytové sociální služby. Se závěry, ke kterým autorka dospěla při hodnocení těchto hypotéz, se lze ztotožnit, neboť podstatnými faktory pro správné vyhodnocení míry závažnosti nepříznivé sociální situace seniora v souvislosti s rozhodováním o jeho umístěním do pobytové sociální služby je jak akceptování subjektivního vnímání vnějších podmínek seniorem, tak i reflexe na intervenující podmínky sociálním pracovníkem, přičemž jedinečnost objektivních podmínek a subjektivního vnímání situace seniora je nepřenositelná.

Metodika

V návaznosti na stanovené cíle své práce autorka zvolila kvalitativní výzkumnou strategii tak, aby mohla objektivně pochopit roli jednotlivých aktérů v procesu posuzování potřeb seniorů a naléhavosti jejich umístění v pobytové sociální službě. V rámci takto zvoleného postupu autorka:

- provedla obsahovou analýzu existujících písemných materiálů (spisů zájemců o pobytovou sociální službu),
- zpracovala případovou studii tří skupin zájemců o pobytovou sociální službu (zájemce o pobytovou sociální službu byl v době podání žádosti ve zdravotnickém zařízení, manželské páry nebo dvojice druh a družka a akutní zájemci),
- provedla kvalitativní evaluaci, v jejímž rámci se zaměřila na posuzování potřeb zájemců o pobytovou sociální službu tak, na základě získaných informací bylo možno formulovat doporučení k přijetí/zamítnutí seniora do pobytové sociální služby.

Do výzkumného souboru byli zařazeni všichni zájemci o pobytovou sociální službu v Domě kněžny Emmy v Neratovicích, jehož je autorka disertační práce ředitelkou. Celkem bylo do výzkumného šetření zahrnuty záznamy 293 zájemců o poskytnutí pobytové služby v tomto zařízení, které byly evidovány do 31. prosince 2014.

Jsem přesvědčen, že takto zvolená metodika v plném rozsahu vyhovuje zvolenému cíli práci a umožňuje, aby autorka objektivním způsobem mohla charakterizovat svoje poznatky a závěry.

Zpracování získaných dat, výsledky

V rámci naplnění prvního cíle práce – zhodnocení způsobu určování naléhavosti přijetí zájemce o pobytovou sociální službu pro seniory – autorka provedla obsahové analýzy písemných materiálů, v jejichž rámci byl položen důraz na hodnocení způsobu podání žádosti, na stav žádosti (aktivní, neaktivní), na hodnocení míry samostatnosti a soběstačnosti žadatele, na analýzu pobytu seniora v době podání žádosti a na vyhodnocení potřeb seniora před nástupem do pobytové sociální služby. V rámci takto provedené analýzy autorka došla k závěru, že nejčastěji podává žádost o poskytnutí pobytové sociální služby přímo senior nebo jeho blízké osoby, což je odrazem zajištění potřeby jeho jistoty a vlastního bezpečí, přičemž na základě vyhodnocení míry samostatnosti a soběstačnosti většina zájemců o pobytovou sociální službu tuto službu v podstatě nepotřebuje. Autorka velmi správně oceňuje tento přístup seniorů k zajištění vlastní budoucnosti, neboť je odrazem jejich odpovědného rozhodnutí.

V rámci naplnění druhého cíle práce – nalezení vhodného mechanismu hodnocení naléhavosti potřeb zájemců o pobytovou sociální službu – se autorka soustředila na zhodnocení subjektivního vnímání naléhavosti žadatelů o poskytnutí pobytové sociální služby z hlediska celkem šesti pohledů: Kdo? Kdy? Kde? Co? Jak? Proč? V tomto smyslu autorka zpracovala případovou studii tří skupin zájemců o pobytovou sociální službu (zájemce o pobytovou sociální službu byl v době podání žádosti ve zdravotnickém zařízení, manželské páry nebo dvojice druh a družka a akutní zájemci) s cílem koncipovat redukční mechanismus. Tento redukční mechanismus klade ve všech

fázích důraz na sociální práci jako základní nástroj jak v rámci základního sociálního poradenství a realizovaných sociálních šetřeních a podle mého názoru je plně využitelný v praxi.

Nové poznatky, které byly dosaženy v disertační práci

Hlavním cílem práce bylo zhodnotit způsob určování naléhavosti přijetí zájemce o pobytovou sociální službu. Tato problematika je s ohledem na koncepční přístupy ministerstva práce a sociálních věcí a na aktuální demografické trendy vysoce aktuální.

Je zřejmé, že nastavit dlouhodobě stabilní postup při rozhodování o přijetí zájemce do pobytové sociální služby z hlediska naléhavosti není reálné, neboť celý rozhodovací proces je ovlivněn řadou faktorů, okolností a podmínek, který je obtížné standardizovat. Je však zřejmé, že v rámci tohoto procesu lze nalézt určité prvky, které mohou alespoň částečně eliminovat vysoký podíl žadatelů o přijetí do pobytového zařízení (např. v r. 2014 bylo v domovech pro seniory k dispozici celkem 37 327 míst, současně však bylo k 31. 12. 2014 evidováno celkem 63 390 neuspokojených žádostí o přijetí do těchto zařízení).

Autorkou navržený redukční mechanismus počtu zájemců o pobytovou sociální službu vychází z poznatků, které sociální pracovník získá při práci se zájemcem o umístění do této služby. V tomto procesu zhodnotí sociální pracovník aktuální sociální situaci zájemce a možnosti jejího řešení, přiměřenost jeho požadavku a skutečný zájem o umístění do konkrétní pobytové sociální služby. Významné místo ve všech těchto fázích hraje sociální práce a etický přístup k řešení situace zájemce pobytovou sociální službu, vhodně zvoleným postupem může sociální pracovník významným způsobem přispět k řešení potřeb seniorů (jistota, bezpečí, kontakty a vztahy).

Tyto skutečnosti jednoznačně dokumentují, že jakékoli způsoby bodového hodnocení potřeb z hlediska umístění do pobytové sociální služby lze použít pouze jako podpůrný faktor, neboť žádný program nevyhodnotí skutečnou míru naléhavosti přijetí do této služby, tuto skutečnost je schopen optimálním způsobem posoudit pouze kvalifikovaný sociální pracovník, který detailně zná sociální situaci seniora a popř. jeho rodiny.

Ocenit je nutno skutečnost, že tyto poznatky vycházejí z dlouholetých praktických zkušeností autorky práce, která v návaznosti na přijetí zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách zpracovala díky absenci metodické podpory ze strany ministerstva práce a sociálních věcí vlastní metodický materiál o způsobu posuzování potřeb seniorů o pobytovou sociální službu z hlediska naléhavosti jejich umístění. Tento materiál v následujících letech aktualizovala na základě získaných poznatků, předložená disertační práce tak přímo navazuje na konkrétní praktickou činnost autorky práce.

Připomínky

K předložené disertační práci nemám žádné zásadní připomínky. Domnívám se však, že v některých pasážích mohla autorka práce svoje myšlenky lépe formulovat (např. str. 87 dole), popř. se vyvarovat překlepů (např. str. 59 nahoře nebo str. 81 uprostřed).

Upozorňuji pouze na to, že z dříve realizovaných šetření a výzkumů vyplývá, že počet neuspokojených žadatelů o umístění do pobytových zařízení není indikátorem skutečné potřeby, neboť vzhledem k dlouhým čekacím lhůtám na umístění v těchto zařízeních prakticky na celém území republiky žadatelé o tyto formy péče podávají svoje žádosti o umístění ve výrazném předstihu do více zařízení tak, aby zvýšily pravděpodobnost brzkého přijetí (viz: Průša, L. – Víšek, P. Optimalizace sociálních služeb. Praha: VÚPSV, 2012. ISBN 978-80-7416-099-8)

Závěr, vč. doporučení pro praxi

Na základě výše uvedených hodnocení a poznámek konstatuji, že předložená disertační práce Mgr. Jaroslavy Vítové "Posuzování potřeb zájemců o pobytovou sociální službu pro seniory a naléhavosti jejich umístění" splňuje požadavky kladené na tento typ prací, a proto doporučuji tuto práci k obhajobě před příslušnou komisí. Současně doporučuji celou práci publikovat v knižní podobě tak, aby se se získanými poznatky měla možnost seznámit široká veřejnost a klíčové poznatky prezentovat na odborných konferencích zaměřených na problematiku poskytování sociálních služeb.

V Praze dne 16. srpna 2016

